

Zlostavljanje u djetinjstvu i kriminalno ponašanje u odrasloj dobi

Tašner, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:253595>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Marta Tašner

**ZLOSTAVLJANJE U DJETINJSTVU I KRIMINALNO
PONAŠANJE U ODRASLOJ DOBI**

DIPLOMSKI RAD

prof. dr. sc. Ninoslava Pećnik

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ I SVRHA RADA TE OPRAVDANOST KORIŠTENJA PRISTUPA PREGLEDNOG RADA .	2
3. KLJUČNI KONSTRUKTI RADA	3
3.1. ZLOSTAVLJANJE DJECE.....	3
3.2. KRIMINALNO PONAŠANJE.....	8
4. TEORIJSKA OBJAŠNENJA O POVEZANOSTI ZLOSTAVLJANJA U DJETINJSTVU I KRIMINALNOG PONAŠANJA U ODRASLOJ DOBI.....	11
4.1. TEORIJA SOCIJALNE KONTROLE.....	11
4.2. OPĆA TEORIJA KRIMINALITETA	12
4.3. OPĆA TEORIJA NAPETOSTI.....	13
4.4. TEORIJA SOCIJALNOG UČENJA.....	14
5. METODE	15
6. REZULTATI	19
7. RASPRAVA.....	28
8. ZAKLJUČAK.....	30
POPIS LITERATURE	32
POPIS SLIKA.....	36
POPIS TABLICA	37

Zlostavljanje u djetinjstvu i kriminalno ponašanje u odrasloj dobi

Sažetak

Ovaj pregledni rad za cilj ima opisati povezanost zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi. Ta se povezanost razmatra s obzirom na pojedine vrste doživljenog zlostavljanja i spol žrtve odnosno počinitelja. Pregledom literature izdvojeno je 10 članaka koji su sustavno prikazani i analizirani s obzirom na cilj istraživanja, rezultate, uzorak i način njegova okupljanja, postupak prikupljanja podataka i instrumentarij. Analiza postojećih empirijskih istraživanja pokazuje povezanost vrste doživljenog zlostavljanja u djetinjstvu i vrste kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi. Pokazalo se da fizički zlostavljana djeca koja kasnije počine kazneno djelo, to kazneno djelo je većinom nasilnog karaktera, a djeca s iskustvom seksualnog zlostavljanja čine češće seksualne delikte u odrasloj dobi. Čimbenik koji je povezan s ova dva fenomena je spol, a muškarci koji imaju iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu češće počine kazneno djelo nego žene s istim iskustvom. Također su u radu identificirane praznine u literaturi, smjernice za buduća istraživanja te se raspravlja o implikacijama za praksu socijalnog rada, uključujući promjene u pristupu socijalnog rada, prevenciji i intervencijama.

Ključne riječi: sustavan pregled literature, zlostavljanje u djetinjstvu, kriminalno ponašanje

Childhood Abuse and Criminal Behavior in Adulthood

Abstract:

This review paper aims to describe the connection between childhood abuse and criminal behavior in adulthood. This connection is examined in relation to the specific types of abuse experienced and the gender of the victim and the perpetrator. A review of the literature identified 10 articles, which are systematically presented and analyzed in terms of the research objectives, results, sample and its gathering method, data collection procedures, and instrumentation. The analysis of existing empirical studies shows a connection between the type of abuse experienced in childhood and the type of criminal behavior in adulthood. It was found that children who were physically abused and later committed a crime typically engage in violent criminal acts, while those who experienced sexual abuse are more likely to commit sexual offenses in adulthood. A factor associated with both phenomena is gender, with men who have experienced childhood abuse being more likely to commit crimes than women with similar experiences. The paper also identifies gaps in the literature, provides guidelines for future research, and discusses implications for social work practice, including changes in social work approaches, prevention, and interventions.

Key words: systematic literature review, childhood abuse, criminal behavior

Izjava o izvornosti

Ja, Marta Tašner, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Marta Tašner

Datum: 1.11.2024.

Potpis

Marta Tašner v.r.

1. UVOD

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2020.), djeca i adolescenti čine populaciju koja je posebno ranjiva na nasilje, ističući važnost posljedica koje iskustvo zlostavljanja djece nosi sa sobom. Zlostavljanje djece narušava procese razvoja i povezano je sa socijalnim, bihevioralnim i emocionalnim problemima. Djeca koja su u djetinjstvu bila izložena iskustvima zlostavljanja imaju veći rizik od problema u međuljudskim odnosima poput nepovjerenja i izbjegavanja društvenih odnosa. Također, za razliku od djece koja nemaju iskustvo zlostavljanja, ona koja su pretrpjela neku vrstu zlostavljanja imaju veću vjerojatnost da će imati promjene u svim područjima svog razvoja; emocionalne, ponašajne, socijalne, akademske i fizičke (Valdivieso, Zambrano Pincay, Beltran-Aroca i Girela-Lopez, 2022.). Pema Sanchezu Garciji (2015.) antisocijalno ponašanje tijekom adolescencije povezano je sa zlostavljanjem u djetinjstvu. Zbog toga je vjerojatnije da su posljedice zlostavljanja u djetinjstvu internalizirani, ali i eksternalizirani problemi. Puno istraživanja proučava odnos između zlostavljanja u djetinjstvu i njegovih ishoda kao što su problemi u ponašanju, kašnjenja u razvoju i promjene u funkcioniranju mozga koje mogu trajno promijeniti način na koji pojedinci reagiraju na podražaje iz okoline. Upućuju da zlostavljanje može dovesti dijete do rizičnog, autodestruktivnog ili agresivnog ponašanja (Cicchetti i Rogosch, 2001.). Istraživanje Currie i Tekin (2012.) utvrdilo je da zlostavljanje djece gotovo pa udvostručuje vjerojatnost da će pojedinac biti uključen u više vrsta kriminala. Nadalje, kršenje zakona i antisocijalno ili kriminalno ponašanje obično se smatra rezultatom složene razvojne interakcije između neuroloških funkcija i čimbenika okoliša. Važne razvojne faze djetinjstva i adolescencije ključne su za razumijevanje odnosa između neuroloških funkcija i kriminala. Jedan od čimbenika okoline u djetinjstvu i adolescenciji je rana izloženost zlostavljanju koja je povezana s rizikom od kriminalnog ponašanja u adolescenciji i odrasloj dobi (Swaab i Meynen, 2023.). Stoga ovaj rad nastoji objasniti vezu između zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi te će u nastavku, kroz teorijska i empirijska istraživanja, pokušati dati odgovor kako su navedeni fenomeni povezani i kakva je ta povezanost.

2. CILJ I SVRHA RADA TE OPRAVDANOST KORIŠTENJA PRISTUPA PREGLEDNOG RADA

Jedna od posljedica zlostavljanja u djetinjstvu je vjerojatnost nastanka antisocijalnog ponašanja u adolescenciji i odrasloj dobi. Antisocijalno ponašanje često dovodi do počinjenja prekršaja i/ili kaznenih djela. Prethodna istraživanja potvrdila su da je kod djece koja su zlostavljana, 2 – 6 puta veća vjerojatnost da će razviti kriminalno ponašanje u odrasloj dobi, u usporedbi s kontrolnom skupinom koja nije bila zlostavljana u djetinjstvu (Kim, Park i Kim, 2016.). Zlostavljana i zanemarena djeca imaju veću vjerojatnost da budu uhićena za delikventno ponašanje, počinjenje kaznenog djela u odrasloj dobi i nasilno kriminalno ponašanje (Widom, 1989.). S obzirom da postoji velik broj istraživanja povezanosti zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi, svrha ovog preglednog rada je postizanje boljeg razumijevanja postojećeg i složenog odnosa navedenih fenomena kroz empirijska istraživanja i teorijske radove. Veća razina razumijevanja može služiti drugim istraživačima ukazujući na praznine u znanstvenom prostoru te poboljšanju tih nedostataka. Također, bolje razumijevanje veze između zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi može otvoriti pitanja vezana uz postojeću praksu, je li smisljena ili bi je trebalo mijenjati. Podizanje javne svijesti, informiranje i educiranje stručnjaka koji rade s djecom, roditelja i skrbnika, ali i ostalih o ovoj temi doprinosi otvaranju mogućnosti da se rizici za vršenje zlostavljanja i počinjenje kriminalnih djela smanje, a time bi se radilo na prevenciji zlostavljanja djece i kriminalnog ponašanja.

Cilj ovog preglednog rada je opisati povezanost zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi analizirajući dosadašnja empirijska istraživanja.

Da bi se navedeni cilj i svrhe ovim radom ostvarili, potreban je sveobuhvatni i cjelovit pristup temi rada, a to je pregledni rad. Veliki broj istraživanja koja dovode u vezu zlostavljanje djece i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi su jedan od razloga zašto je važno ovoj temi pristupiti kroz pregledni rad. Ovaj pristup omogućit će detaljniji pregled literature što uključuje identifikaciju istraživanja koja ispituju povezanost konstrukata zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja, različite konceptualizacije i operacionalizacije navedenih konstrukata, korištene instrumente te konačno i sintezu njihovih spoznaja. Peters, Godfrey, Khalil, McInerney,

Parker i Soares (2015.) utvrdili su da pregledni radovi dodatno razvijaju metodologiju, uključuju raznovrsnost studija o jednoj temi, koriste u prepoznavanju širine istraživačkih rezultata, praznina u literaturi i budućih smjernica za istraživanja. Preglednim radom procjenjuje se kvaliteta, prednosti i nedostaci postojećih istraživanja koja povezuju kriminalno ponašanje odraslih sa zlostavljanjem u djetinjstvu. Prema Cochraneovom priručniku, pregledni rad koristi eksplicitne, sustavne metode koje su odabrane s ciljem smanjenja pristranosti, čime se pružaju pouzdaniji rezultati iz kojih se mogu izvući zaključci i donijeti odluke (Cumpston, Page, Chandler, Welch, Higgins i Thomas, 2019.). Također, preglednim radom mogu se potvrditi ili opovrgnuti trenutne prakse koja se oslanjaju na dokaze iz istraživanja. Praksa se temelji na nalazima koji mogu biti kontradiktorni pa tako u stvarnosti mogu postojati nesvrhovite smjernice u praksama. Pregledni rad može ponuditi sustavan prikaz rezultata kako bi se potencijalno riješila proturječja (Munn, Peters, Stern, Tufanaru, McArthur i Aromataris, 2018.). Nadalje, on može služiti kao izvor informacija studentima, profesorima i ostalim stručnjacima jer olakšava razumijevanje fenomena. Uz to, može im uštediti vrijeme pretraživanja zbog rasprostranjenosti istraživanja po mnogim znanstvenim bazama. Zatim, rad na preglednom radu iziskuje duboku analizu, razumijevanje, razmišljanje izvan okvira i razvijanje kritičkog mišljenja. Na taj način autor stječe višu razinu stručnosti i razvija navedene vještine.

3. KLJUČNI KONSTRUKTI RADA

3.1. ZLOSTAVLJANJE DJECE

Krovni pojam za iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu je nepovoljno iskustvo u djetinjstvu, međunarodno poznato kao ACE – *Adverse Childhood Experience*. Sve je više dokaza koliko je izloženost stresnim ili traumatskim iskustvima nepovoljan za razvoj djeteta (Šimić, Šentija Knežević i Galić, 2019.). Nepovoljna iskustva u djetinjstvu definirana su kao događaji iz djetinjstva, različiti po intenzitetu i često kronični, koji se događaju u djetetovoj obitelji ili društvenom okruženju koji uzrokuju štetu narušavajući djetetovo fizičko ili psihičko zdravlje i razvoj (Kalmakis i Chandler, 2014.). U neželjena iskustva u djetinjstvu ubrajaju se seksualno, fizičko i emocionalno zlostavljanje, fizičko i emocionalno zanemarivanje, majka kao žrtva nasilja,

prisustvo ovisnosti člana unutar kućanstva, psihičko oboljenje člana kućanstva, kriminalno ponašanje člana kućanstva i razvod ili razdvojeno roditeljstvo (O'Neill, Boullier i Blair, 2021.). Mnoga istraživanja povezuju nepovoljna iskustva iz djetinjstva s kriminalnim ponašanjem u odrasloj dobi, dok je u fokusu ovog rada subordinirani pojam navedenog, a to je zlostavljanje djece.

Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller i Silver su 1962. među prvima iznijeli povijesno značajnu definiciju zlostavljanja djeteta i koncept sindrom zlostavljanog djeteta (*Battered Child Syndrome*); "Zlostavljanje djece podrazumijeva fizičku, emocionalnu, seksualnu štetu ili zanemarivanje koje se nanosi djetetu od strane roditelja ili druge osobe koja brine o djetetu, što rezultira stvarnim ili potencijalnim oštećenjem djetetovog zdravlja, razvoja ili dostojanstva.". Njihovo istraživanje bilo je fokusirano na fizički zlostavljanu djecu pa su tako i mjerni instrumenti bili medicinske dokumentacije, rendgenske snimke, pregled ozljeda itd. Uzimajući to u obzir, može se reći da je na definiciju utjecao sam fokus istraživanja pa su tako i razvijeni postupci prepoznavanja fizičkog nasilja, dok su ostali oblici zanemareni. Također, definicija govori o fizičkoj, emocionalnoj i seksualnoj šteti, koja nije određena, pa tako ni ponašanja koja uzrokuju istu. To može biti problematično u sudskim postupcima ili stručnjacima koji procjenjuju je li se zlostavljanje dogodilo i koje su njegove posljedice. Počinitelji zlostavljanja u ovoj definiciji su samo roditelji i druge osobe koje brinu o djetetu, dok je u stvarnosti širi krug potencijalnih počinitelja zlostavljanja djeteta. Samim time, definicija ima užu primjenu.

Robinson i Breaux (2019.) pod pojam zlostavljanja djece uključuju fizičko zlostavljanje, emocionalno/psihičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i/ili zanemarivanje. Tvrde da ovi oblici zlostavljanja predstavljaju štetu koje je djetetu nanio roditelj ili skrbnik. S druge strane, zanemarivanje uključuje radnje koje roditelj ili skrbnik ne čini za dijete. Zanemarivanje se također može podijeliti na fizičko zanemarivanje, emocionalno zanemarivanje, medicinsko zanemarivanje i odgojno zanemarivanje. Ova definicija zlostavljanja djece je većeg opsega od prethodne jer uključuje oblike zanemarivanja u zlostavljanje koje je od velike važnosti pri procjenjivanju. No, isto tako, ne daju specifičnosti štete koje ono ostavlja na dijete.

S druge strane, Svjetska zdravstvena organizacija (2020.) zlostavljanje djece definira kao „sve oblike fizičkog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja ili komercijalne ili druge eksploatacije koje rezultiraju stvarnom ili potencijalnom štetom za zdravlje

djeteta, njegov razvoj ili dostojanstvo, u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja ili moći.“. Ova definicija ima široku obuhvatnost oblika zlostavljanja što omogućuje višu razinu fleksibilnosti u primjenama. S obzirom da je ovo definicija Svjetske zdravstvene organizacije, definicija je prilagodljiva u različitim zajednicama. Ova definicija zlostavljanja djeteta stavlja pojam zlostavljanja u kontekst odnosa odgovornosti, povjerenja ili moći. Dakle, sadrži širi krug potencijalnih počinitelja nasilja. Odnos odgovornosti odnosi se na odnose u kojima osoba ima određene socijalne ili zakonske obveze prema djetetu (npr. roditelji ili skrbnici), odnos povjerenja se odnosi na osobe u koje dijete ima povjerenja i očekuje zaštitu (npr. članovi šire obitelji kao što je ujak/ujna), a odnos moći je u onim odnosima u kojima neka osoba ima određenu kontrolu ili autoritet nad djetetom (npr. učitelj/učiteljica, trener/trenerica). To omogućuje predviđanje da je zlostavljanje djeteta moguće u sustavima koja služe obrazovanju, odgoju i zaštiti djece. Izazov u istraživanjima i praksi mogu predstavljati različite interpretacije odnosa u kojima se zlostavljanje dogodilo. Opsegom je ova definicija najobuhvatnija.

Posljednjih nekoliko godina, globalizacijom i pristupom internetu, dolazi do novih oblika zlostavljanja. *National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction* (2023.) objavljuje i tumači nove oblike zlostavljanja; materijal za seksualnu zlorabu djece (*Child Sexual Abuse Material*¹), trgovina djecom (u bilo koje svrhe), eksploatacija djece u posebnim područjima i populacijama (*Child Exploitation in Special Areas and Populations*), prijenos uživo virtualna seksualna trgovina djecom (*Livestreaming and Virtual Child Sex Trafficking*), iznuda ili ucjena na temelju seksualnog sadržaja (*Sextortion*), masovna podrška (*Crowdsourcing*²), namamljivanje i prisila. Poželjno je da novije definicije obuhvaćaju i zlostavljajuća ponašanja u online području koje je u porastu te da uključuju i vršnjačko nasilje koje je odavno prisutno, a ostavlja posljedice na žrtve.

¹ 2016. godine Međunarodna radna skupina, koja uključuje skupinu zemalja i međunarodnih organizacija koje se bore protiv iskorištavanja djece, prepoznala je izraz „materijal za seksualnu zlorabu djece“ kao preferirani termin umjesto termina „dječja pornografija“. Oba pojma obuhvaćaju vizualno prikazivanje seksualno eksplicitnog ponašanja u kojem sudjeluje osoba mlađa od 18 godine (*National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction*, 2023.).

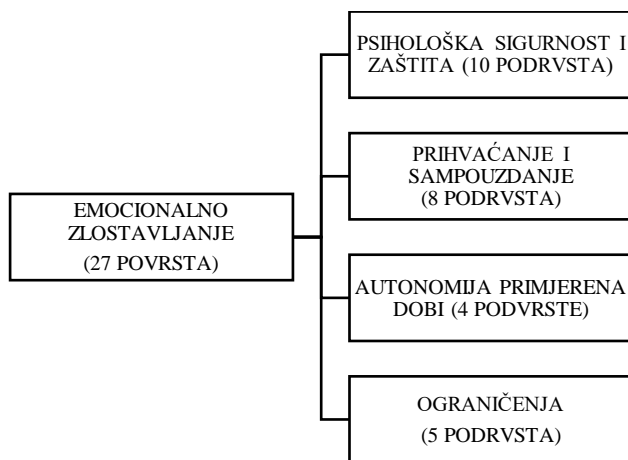
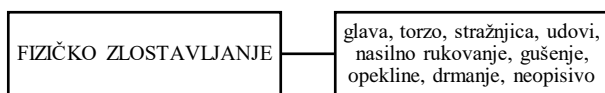
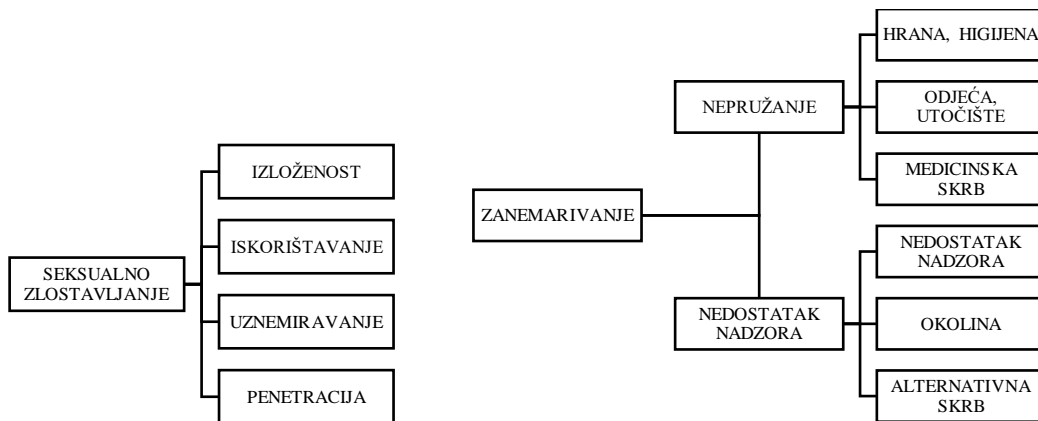
² Crowdsourcing u kontekstu seksualnog iskorištavanja djece odnosi se na suradnju više počinitelja u cilju identifikacije maloljetnih žrtava na društvenim mrežama te na načine uvjeravanja maloljetnika da sudjeluju u seksualno eksplicitnim aktivnostima. Često barem jedan od počinitelja glumi maloljetnika, kao bi žrtve vjerovale da razmjenjuju seksualno eksplicitni sadržaj s vršnjacima. Može se odvijati putem bilo koje društvene mreže i omogućava počiniteljima seksualno iskorištavanje velikog broja maloljetnika u kratkim vremenskim razdobljima (*National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction*, 2023.).

Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19) sadrži članak 179. u kojemu piše sljedeće: „Tko tjelesno, emocionalno ili spolno zlostavlja dijete ili maloljetnu osobu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“. Ova zakonska odredba je sadržajno je uža od ostalih jer ne sadrži specifično ostale oblike zlostavljanja, stvarne i potencijalne posljedice te nema distinkcije unutar vrste odnosa u kojem je dijete zlostavljano što ju znatno razlikuje od teorijske definicije Svjetske zdravstvene organizacije (2020.). Iako ova zakonska definicija nije toliko specifična kao teorijske definicije, svrha joj je sankcioniranje subjekta koji vrši zlostavljajuće ponašanje. Potencijalni počinitelji zlostavljanja, prema ovom zakonskom određenju mogu biti bilo koje osobe koje se ponašaju kako je odredbom napisano. Zbog toga, ova definicija ima najširi krug potencijalnih počinitelja.

Osim što su oblikovane pravnim okvirom, definicije mogu biti podložne i kulturnim normama. Države koje jačaju prava djeteta imat će strože zakonodavstvo usmjereno zaštititi djece od zlostavljanja, dok u drugima mogu biti fizički oblici kažnjavanja djece i sakaćenje ženskih spolnih organa i dalje prihvatljivi i prakticirani.

Najčešće korištena klasifikacija zlostavljanja djece razlikuje fizičko zlostavljanje, emocionalno zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i zanemarivanje djeteta. Zanemarivanje je još podijeljeno na fizičko (nezadovoljenje osnovnih životnih potreba) i psihološko (nepružanje podrške i pažnje, nezadovoljenje emocionalnih potreba) (Valdivieso, Zambrano Pincay, Beltran-Aroca i Girela-Lopez, 2022.). Shema klasifikacije zlostavljanja koju su izvorno razvili Barnett i suradnici (1993.) bila je usvojena i modificirana 1994. godine. U nastavku je grafički prikaz koji klasifikacije zlostavljanja djeteta.

Slika 1. Modificirana shema klasifikacije zlostavljanja (English, 2005.)

MORALNO, PRAVNO, ODGOJNO ZANEMARIVANJE

Izvor: English (2005). The Dimensions of Maltreatment: Introduction. *Child Abuse*, 29(5), 441–460.

3.2. KRIMINALNO PONAŠANJE

Devijantnost je širi pojam od pojma kriminalno ponašanje, a podrazumijeva svaki oblik ponašanja koje ne slijedi očekivana društvena pravila i norme prema određenom standardu društva i većina ljudi ih negativno vrednuje (Idris, Abdullah i Zulkarnian, 2017.). Stoga se svrstavanje onoga što je devijantno temelji na tome kako društvo na to gleda. Poznati sociolog Haward Becker (1963.) definirao je devijantnost kao ono „ponašanje koje ljudi tako označavaju“. S obzirom na to, devijantnost je relativna, ovisi o vremenu, društvenoj reakciji, kulturi ili kontekstu. Na primjer, u nekim državama Zapadne Europe i Sjeverne Amerike zabranjena je diskriminacija na temelju spola i dozvoljeni su istospolni brakovi, dok je u zemljama Bliskog Istoka homoseksualnost kriminalizirana i kažnjiva. Također, ubojstvo nekoga je u svim zemljama svijeta i pravnim sustavima zločin te je sankcionirano, no ubiti nekoga s neprijateljske strane u ratu je društvena norma. Isto tako je društvena i pravna norma u nekim zemljama smrtna kazna zbog homoseksualnosti.

Devijantno ponašanje i kriminalno ponašanje su usko povezani pojmovi, no nisu istoga značenja. Kao što je prethodno navedeno, devijantno ponašanje odstupa od društvenih normi i društveno je neprihvatljivo, no njime se ne krši uvijek zakon. Na primjer, neki umjetnici u povijesti smatrani su devijantnima, dok su danas prihvaćeni i cijenjeni. S druge strane, kriminalno ponašanje uvijek uključuje kršenje zakona. Kriminalno ponašanje određeno je zakonom te je sankcionirano. Dakle, svi oblici kriminalnog ponašanja su devijantni, ali nisu svi oblici devijantnog ponašanja kriminalni.

Velik broj teorija bavi se etiologijom kriminalnog ponašanja koja donekle nude objašnjenje nastanka istoga. Za početak, opća teorija napetosti se fokusira na čimbenike koji motiviraju pojedinca da počini zločin, odnosno napetost koju pojedinac doživljava stvara pritisak zbog kojeg počini zločin. Napetost definira kao događaje ili stanja koja se pojedincu ne sviđaju (Agnew, 2006.). Ti događaji ili stanja mogu nastati zbog nemogućnosti postizanja ciljeva, gubitka pozitivno vrednovanih podražaja i prikaza negativnih podražaja koji rezultiraju negativnim emocijama, poput ljutnje i frustracije. Ove emocije stvaraju napetost jer se pojedinac osjeća loše te ga osjećaj motivira na djelovanje, a jedno od načina djelovanja je kriminalno ponašanje. Počinjenje zločina smanjit će pojedincu napetost ili će mu omogućiti bijeg od nje npr. konzumacija ilegalnih opojnih

sredstava, krađa novca ili skupocjene vrijedne stvari. Posebno kriminogene događaje koji su vjerojatniji da će pojedinac počiniti zločin, Agnew (2016.) tvrdi da su to roditeljsko odbacivanje i zanemarivanje; oštra i nepostojana disciplina, verbalno i fizičko zlostavljanje, negativna iskustva u školi, kronična nezaposlenost, nezadovoljstvo poslom, kriminalna viktimizacija, diskriminacija, ekonomski problemi, beskućništvo i neuspjeh u postizanju određenih ciljeva npr. muški status i uzbuđenje. Zatim, teorija socijalnog učenja tvrdi da su pojedinci podložni kriminalnom ponašanju jer osobe u njihovoj okolini podržavaju činjenje zločina, modeliraju zločin i ih uče uvjerenjima koja su opravdavaju ili odobravaju kriminalno ponašanje (Akers, 2009.; Agnew 2016.). Zbog izloženosti tomu, pojedinac počinje vjerovati da je kriminalno ponašanje optimalna opcija u određenim okolnostima te da će im ono doprinijeti pozitivnim posljedicama kao što je npr. društveni status (Agnew, 2016.). Teorije kontrole uključuju društvene kontrole u obliku postavljanja pravila i sankcioniranja kršenja tih pravila (Agnew i Brezina, 2015.; Gottfredson i Hirschi, 1990.; Hirschi, 1969., Agnew, 2016.). Također, teorije kontrole uključuju samokontrolu i motivaciju pojedinca za „obuzdavanje“ kada je u iskušenju ili pod pritiskom da počinu zločin (Agnew, 2016.). Jedna od važnih teorija kontrole koja objašnjava nastanak kriminalnog ponašanja je Opća teorija zločina. Ona govori da je niska samokontrola jedini čimbenik koji objašnjava kriminalno ponašanje; što je samokontrola pojedinca niža, to je vjerojatnije da će biti uključen u kriminalna djela (Gottfredson i Hirschi, 1990.). Također, tvrdi da se razina samokontrole određuje u ranom djetinjstvu i ne mijenja se tijekom života. Stoga, prema navedenoj teoriji, ključnu ulogu imaju roditelji i skrbnici koji svojim roditeljskim vještinama ili načinom ophođenja određuju razinu samokontrole u djetinjstvu i kasnije (Baker, 2011.).

Osim teorijskih objašnjenja kriminalnog ponašanja, važan je i kut iz kojeg se kriminalno ponašanje gleda ili istražuje. Kriminalno ponašanje može se sagledati kroz pravnu perspektivu i bihevioralnu. Bihevioralna objašnjenja identificiraju ono što je svim kaznenim djelima zajedničko. Ona se usredotočuju na određeni profil osobnosti koji najčešće čini zločin, na tipove kriminalnih ponašanja gdje govore da sva uključuju silu, prijevaru ili krađu za dobivanje materijalnih ili simboličkih resursa. Također su autori primijetili da kriminalno ponašanje ima određena obilježja; usredotočenost na sebe, ravnodušnost prema patnji i potrebama drugih i niska samokontrola (Schiller, Black i Murphy, 2012.). Pravne definicije govore o *zločinu* (eng. *crime*) koji se obično definiraju kao zakonom zabranjena djela ili propusti koji mogu biti kažnjeni. Primjeri zločina su kleveta, silovanje, zanemarivanje djece, neplaćanje poreza, nasilje u obitelji i dr.

Možemo reći da je kriminalno ponašanje ono koje krši odredbe zakona i za to će biti pravno kažnjivo. Zbog toga, percipiranje da je neko ponašanje kriminalno ovisit će i o državi u kojoj je ono počinjeno. Iz tog razloga, važna su i zakonska određenja kriminalnog ponašanja. Prema članku 1. Kaznenog zakona (NN, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19):

Kazneni zakon „Kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona *ponašanja* kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.“ (čl.1., KZ). Primjer kaznenog djela određenog člankom 110. (Ubojstvo): Tko drugoga usmrti, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina. Zatim, u Republici Hrvatskoj postoji i Prekršajni zakon čijim se kršenjem povređuje javni poredak, društvena disciplina ili druge društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom, međunarodnim pravom i drugim zakonima. Primjer prekršaja iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN, 5/90, 30/90, 47/90, 29/94, 68/03, 10/04, 62/06, 146/08, 114/11): članak 13. "Tko na javnom mjestu vrijeđa ili omalovažava moralne osjećaje građana, novčano će se kazniti za prekršaj.". Zakonske definicije u svojem fokusu imaju opise ponašanja koja su kriminalna i sadrže kaznene i prekršajne odgovornosti te pravne posljedice koje snose počinitelji kaznenih djela i prekršaja. One su uže i preciznije što je i svrha njihove namijene. Lakše se identificiraju kriminalna ponašanja i klasificiraju da bi se mogla kazniti, dok su teorijske definicije općenite.

Nadalje, kaznena djela u Kaznenom zakonu kategorizirana su u; kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja, kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, kaznena djela protiv braka, obitelji i djece, kaznena djela protiv zdravlja ljudi, kaznena djela protiv okoliša, kaznena djela protiv opće sigurnosti, kaznena djela protiv imovine, kaznena djela protiv sigurnosti prometa, kaznena djela protiv osobne slobode, kaznena djela protiv spolne slobode i kaznena djela protiv gospodarstva, kaznena djela protiv privatnosti, kaznena djela protiv računalnih sustava, kaznena djela programa i podataka, kaznena djela krivotvorenja, kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva, kaznena djela protiv službene dužnosti, kaznena djela protiv pravosuđa, protiv javnog reda i mira, kaznena djela protiv biračkog prava, kaznena djela protiv Republike

Hrvatske, kaznena djela protiv strane države ili međunarodne organizacije. Pa takvo klasificiranje kaznenih djela može služiti u operacionalizaciji konstrukta kriminalnog ponašanja.

4. TEORIJSKA OBJAŠNJENJA O POVEZANOSTI ZLOSTAVLJANJA U DJETINJSTVU I KRIMINALNOG PONAŠANJA U ODRASLOJ DOBI

4.1. TEORIJA SOCIJALNE KONTROLE

Teorija socijalne kontrole utemeljena je na premisi da je vjerojatnije da će pojedinac koji je slabo povezan, odnosno integriran u društvo, počiniti zločin i bit će delinkventnog ponašanja (Hirschi, 1969.). Prema teoriji postoje četiri vrste veza s društvom, a to su privrženost, predanost, uključenost i uvjerenje. U skladu s time, mladi koji su privrženi roditeljima, vršnjacima, učiteljima i drugima manje su skloni delinkventnom ponašanju. Oni koji imaju emocionalnu vezu s drugim osobama vjerojatnije će brinuti da te osobe zadrže lijepo mišljenje o njima te da ih poštuju. S druge strane, Hirschi je pretpostavio da kriminal i devijantnost društvo osuđuje te značajne osobe pojedinca neće podržavati takvo ponašanje. Pojedinac može predvidjeti reakciju drugih osoba za koje je privržen te će ga to odvrćati od kriminalnog ponašanja. Međutim, kada pojedinac nije povezan s drugim osobama, nema straha od narušavanja odnosa jer nije niti povezan s drugima, počinjenjem zločina „nema što za izgubiti“ te je vjerojatnije da će to i počiniti. Wattsovo istraživanje (2016.) je potvrdilo da su društvene veze prediktor u počinjenju zločina i delinkventnog ponašanja. Tjelesno i seksualno zlostavljanje te zanemarivanje u djetinjstvu bilo je povezano s društvenim vezama i delinkventnim ponašanjem u kasnijoj dobi. Druga vrsta veze je predanost koja se odnosi na predanost u postizanju ciljeva kao što su obrazovni i profesionalni ciljevi. Hirschi je tvrdio da bi mladi s konvencionalnim ciljevima trebali manje sudjelovati u devijantnom ponašanju. Iako je Hirschi jev fokus bio na objašnjenju delinkvencije, a ne na zločinu odraslih, ono se može primijeniti na predanost odraslih ciljevima koje su već postigli. Stoga bismo očekivali da će oni s višim obrazovnim postignućima i/ili stabilnim, uspješnim karijerama manje činiti kriminalna djela od onih manje uspješnih. Sljedeća vrsta društvene veze je uključenost. Hirschi je tvrdio da je manje vjerojatno da će se delinkventno ponašati mladi koji više vremena

provode u uobičajenim aktivnostima kao što su zadaća, sport, hobiji ili poslovi, nego oni koji su manje uključeni u takve aktivnosti. Posljednji element je uvjerenje pojedinca. Neki ljudi vjeruju da je delinkventno ili devijantno ponašanje moralno prihvatljivo ili dobro. Dakle, manje je vjerojatno da će se oni s jačim uvjerenjem da je kriminalno ponašanje neprihvatljivo i upustiti u isto.

4.2. OPĆA TEORIJA KRIMINALITETA

U knjizi *Opća teorija kriminaliteta* Hirschi i Gottfredson (1990.) su razvili teoriju samokontrole. Glavni uzrok kriminalnog, delikventnog i devijantnog ponašanja je niska samokontrola ili nedostatak sposobnosti odgađanja zadovoljenja i odupiranja trenutnim iskušenjima. Niska samokontrola se razvija u kontekstu manjkave socijalizacije u ranom djetinjstvu, a koja se očituje kao impulzivnost, potreba za trenutnim zadovoljenjem, sklonost rizičnim aktivnostima, jednostavnim zadacima, fizičkim, a ne mentalnim aktivnostima, te nagla narav i zaokupljenost sobom. Pojedinci s niskom samokontrolom vjerojatnije će se uključiti u kriminalno i antisocijalno ponašanje jer slijede vlastiti interes i želju za maksimiziranjem užitka, a osim toga nemaju sposobnost upravljanja svojim ponašanjem u potrazi za tim užitkom (Gottfredson i Hirschi, 1990.). Pojedinci razvijaju različite razine samokontrole tijekom djetinjstva, a samokontrola, sposobnost odupiranja trenutnim iskušenjima, razvija se kada roditelj ili drugi skrbnik prati ponašanje djeteta, prepoznaje kada su postupci devijantni i ispravlja ta neprikladna ponašanja. Gottfredson i Hirschi (2001.) pokazuju da razlike koje su uočene u dobi od 8 do 10 godine imaju tendenciju da traju od tada nadalje. Hay i Forrest (2006.) mjerili su samokontrolu na 5 točaka u dobi između 7 i 15 godina. Otkrili su da je 80% njihovog uzorka pokazalo snažnu i relativnu stabilnost samokontrole tijekom te dobi, što sugerira da samokontrola može uspostaviti već u dobi od 7 godina. Budući da istraživanja pokazuju kako se već u djetinjstvu uspostavlja samokontrola, primarna socijalizacija i odnos sa značajnim osobama u djetinjstvu su važni čimbenici koji mogu predvidjeti vjerojatnosti kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi. Može se pretpostaviti da osobe koje su imale nepovoljna iskustva u djetinjstvu i neadekvatnu skrb u kasnijoj dobi imaju veću vjerojatnost da će biti skloni kriminalnom ponašanju. Gottfredson i

Hirschi (2001.) su također smatrali da će djeca s iskustvom zlostavljanja ili zanemarivanja u djetinjstvu činiti kaznena djela u odrasloj dobi.

4.3. OPĆA TEORIJA NAPETOSTI

Agnew (1992.) je konstruirao opću teoriju napetosti nadograđujući rad Roberta Mertona kojemu je fokus bio na financijskim kaznenim djelima. Agnew (1992.) tvrdi da je napetost uzrokovana razlikom između nečijih težnji prema cilju i sredstvima za postizanje cilja. Stoga, neuspjeh u postizanju bilo kojeg cilja, rezultira napetošću. Drugi izvor napetosti je gubitak pozitivnog potkrepljenja (npr. gubitak posla), a treći je suočavanje s negativnim podražajem (npr. učenik koji je žrtva vršnjačkog nasilja u školi, a svaki dan mora pohađati školu). Ti različiti oblici napetosti uzrokuju negativna iskustva kod pojedinca kao što su ljutnja, depresija i strah). Tada pojedinac poseže za kriminalnim ponašanjem kada se ne može suočiti s tim negativnim emocijama. Teoriju čini vjerojatnijom objašnjenje da ne pribjegavaju svi pojedinci kriminalnom ponašanju, pa je Agnew objasnio da je odlučujući čimbenik u tome strategija suočavanja s negativnim emocijama. Smatrao je da će frustracija najvjerojatnije rezultirati zločinom:

1. kad se pojedincu događaj ili situacija čine nepravednim,
2. kad je događaj ili situacija velikog intenziteta za pojedinca,
3. kad je događaj povezan s niskom samokontrolom pojedinca
4. jer postoji određeni pritisak ili motivacija pojedinca za počinuti zločin.

Neki izvori frustracija su slabo povezane s kriminalnim ponašanjem, dok s druge strane neki od njih su značajnije povezane s kriminalnim ponašanjem npr. roditeljski odgoj, zanemarivanje ili zlostavljanje, nemogućnost postizanja ciljeva, diskriminacija i slično (Agnew, 2001.). Zlostavljanje u djetinjstvu može predstavljati napetost za pojedince jer ostavlja kratkoročne negativne učinke, ali i dugoročne učinke koji se protežu u odraslu dob (Browne, 1993.). Prema teoriji, ako ljudi doživljavaju napetost i nemaju alternativne mehanizme suočavanja, onda pribjegavaju kriminalnom ponašanju kako bi se oslobodili svojih negativnih emocija. Agnew (2002.) je tvrdio da je viktimizacija jedan od najrizičnijih izvora napetosti, a oblik viktimizacije koji je posebno kriminogen je zlostavljanje u djetinjstvu. Prema teoriji, kriminalnim ponašanjem

će odgovoriti pojedinci sa smanjenom socijalnom podrškom, slabim vještinama suočavanja s problemima i emocijama, s niskom socijalnom i samokontrolom (Agnew, 2013.), a osim toga ponovljeno izlaganje napetostima, poput dugotrajnog zlostavljanja, može imati kumulativni efekt. To znači da što više negativnih iskustava osoba doživljava u djetinjstvu, to je veća vjerojatnost da će razviti kriminalno ponašanje kao odrasla osoba (Mazerolle i Maahs, 2000.).

4.4. TEORIJA SOCIJALNOG UČENJA

Teorija socijalnog učenja temelji se na ideji da ljudi uče putem interakcija s drugima. Odnosno, promatrajući ponašanja drugih, ljudi razvijaju slična ponašanja. Nakon promatranja ponašanja drugih, ljudi asimiliraju i oponašaju to ponašanje, osobito ako su njihova iskustva promatranja pozitivna ili uključuju nagrade povezane s opaženim ponašanjem (Bandura, 1977.). Ova teorija postala je najutjecajnija teorija učenja i razvoja, a često se naziva mostom između biheviorističkih teorija učenja i kognitivnih teorija učenja jer obuhvaća pažnju, pamćenje i motivaciju (Muro i Jeffrey, 2008.). Bandura vjeruje da izravno potkrepljivanje ne može objasniti sve vrste učenja. Iz tog je razloga u svoju teoriju dodao društveni element, tvrdeći da ljudi mogu naučiti nove informacije i ponašanja promatrajući druge ljude. Učenje promatranjem može se odvijati u bilo kojoj dobi, a pretpostavlja se da principi socijalnog učenja djeluju na isti način tijekom cijelog života. Prema elementima ove teorije postoje tri načina za učenje ponašanja od drugih: promatranje, oponašanje i modeliranje. Učenje može, ali i ne mora rezultirati promjenom ponašanja (Bandura, 2006.). Ljudi koji se promatraju nazivaju se modeli, a proces učenja naziva se modeliranje. U skladu s teorijom, agresija i impulzivno ponašanje se također može naučiti kroz modele. Mnoga istraživanja pokazuju da djeca postaju agresivnija kada promatraju agresivne ili nasilne modele. Djeca čiji roditelji pokazuju kriminalno ponašanje imaju veći rizik da i sama postanu kriminalci (Farrington, 2011., Thornberry, 2009.). Loeber i Farrington (1998.) su u svojim istraživanjima pokazali da djeca kojima su roditelji bili nasilni, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja, slabog nadzora i roditelji koji su ih zanemarivali su počinili teška kaznena djela u odrasloj dobi kao što je ubojstvo.

Iz ove teorije proizašla je općeprihvaćena teorija o međugeneracijskom prijenosu nasilja. Na roditeljsko ponašanje uvelike utječu reakcije njihovih roditelja iz djetinjstva. U odgoju djece

roditelji nastoje primijeniti roditeljsko ponašanje koje se temelji na odgojnoj praksi vlastitih roditelja (Assink, Spruit, Schuts, Lindauer, van der Put i Stams, 2018.). Međugeneracijskim prijenosom može se prenijeti ne samo pozitivno roditeljsko ponašanje, već i zlostavljajuće ponašanje i loše roditeljske prakse. Belsky (1993.; prema Pećnik, 1998.) razlikuje dva modela koja objašnjavaju prijenos zlostavljačkog ponašanja. Jedan je da je agresivno i antisocijalno ponašanje je naučeno u djetinjstvu i u odrasloj dobi se izražava kroz roditeljsku ulogu, a drugi model pretpostavlja da djeca koja imaju iskustvo zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu kasnije razvijaju neprijateljsku osobnost zbog koje kasnije počinje zlostavljačko ponašanje. Finzi-Dottan i Harel (2014.) otkrili su da rizik je za zlostavljanje djece bio šest puta veća kada su roditelji sami iskusili zlostavljanje djece. U skladu s tim, rezultati Sroufe, Egeland, Carlsons i Collinsa (2005.) su pokazali da 70% zlostavljanih roditelja zlostavlja ili zanemaruje svoju djecu. Navedeno upućuje na značajnost rizičnog čimbenika zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu koje kasnije može rezultirati počinjenjem kaznenih djela.

5. METODE

Ovaj sustavan pregled literature sadrži literaturu isključivo iz znanstvene baze podataka Scopus. Datum posljednjeg izvršenog pretraživanja baze je 28. srpnja 2024. Prva faza pretraživanja kreće s prijavom u bazu podataka Scopus putem osobne korisničke oznake i lozinke Autentikacijske i autorizacijske infrastrukture sustava znanosti i visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Web stranica Scopus-a je: <https://www.scopus.com>. Nakon prijave, u prozor *Search* upisano je: Associations AND between AND child AND abuse AND criminal AND behaviour, a u prozor *Search within* u padajućem izborniku odabrano je: Article title, Abstract, Keywords. Pritiskom na *Search* prikazano je 389 dokumenata. Zbog preciznije pretrage, u lijevom djelu web stranice je odjeljak *Refine search* u kojem se odabiru kriteriji prihvatljivosti. U ovom sustavnom pregledu literature za *Document type* odabran je kriterij samo *Article* iz razloga što se najveći broj istraživanja, koja su i izvor sustavnog pregleda za pregledni rad, nalazi u člancima. Zatim, kod skupine kriterija *Publication stage* odabran je kriterij *Final* jer su ti članci spremni za objavu što znači da su provjereni, ispravljani te potpuni. Od ključnih riječi, kriteriji prihvatljivosti bili su:

Human, Adult, Child, Criminal Behavior, Crime, Offender, Child Abuse, Risk Factor i Violence kako bi se pretraga bazirala na temu rada. Posljednji kriterij je jezik te su odabrani hrvatski i engleski jezik zbog poznavanja ta dva jezika što je jedno od ograničenja kriterija za sustavni pregled literature. Nakon uključivanja kriterija prihvatljivosti ostalo je 316 dokumenata. Detaljnija analiza naslova članaka isključila je još 225 njih jer se ne istražuje zlostavljanje djece i kriminalno ponašanje u odrasloj dobi. 91 članak je prihvaćen za drugu fazu pretraživanja.

Jedno od ograničenja u postavljanju kriterija bio je jezik. Postoji još nekoliko članaka na drugim jezicima koji bi mogli doprinijeti većem broju literature pa tako i samim rezultatima. Također, uključivanje još nekih ključnih riječi pojednostavilo bi proces odabira istraživanja, no ovako je detaljnije pregledan svaki naslov što je doprinijelo i većem broju radova koji su prihvaćeni. Uključivanje kriterija članaka koji su pred objavljivanje, doprinijelo bi većem opsegu radova koji bi se mogli razmatrati kao i uključivanje ostalih vrsta dokumenata.

Druga faza pretraživanja uključuje čitanje sažetaka. Sažeci se analiziraju kako bi se ustanovio tip istraživanja, odbacio onaj broj članaka koji nisu korelacijska istraživanja te kako bi se utvrdilo što se točno istražuje i je li adekvatno za sustavni pregled literature. Budući da ovaj sustavni pregled istražuje povezanost, u ovoj fazi isključena su istraživanja koja nisu korelacijskog smjera te je broj radova bio 41.

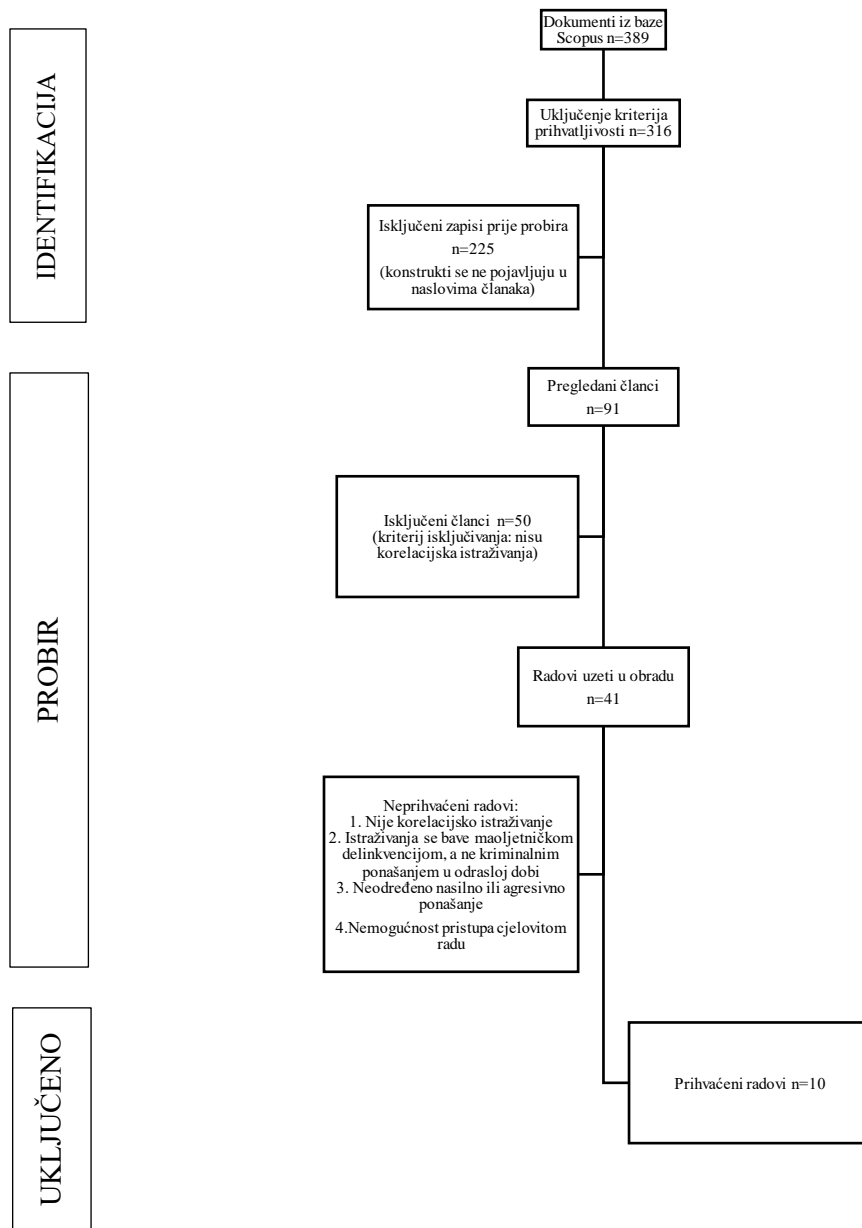
Treća faza se odnosi na precizno čitanje radova. Ponovno su u ovoj fazi izbačeni radovi koji nisu povezivali konstrukte ove teme (zlostavljanje u djetinjstvu i kriminalno ponašanje u odrasloj dobi) već su izučavali fenomenologiju, predikcije ili su objašnjavali konstrukte. Tijekom detaljnog čitanja, neki radovi su zlostavljanje u djetinjstvu povezivali s maloljetničkom delinkvencijom te su ti radovi također isključeni iz pregleda. Razlog tomu jest što je cilj sustavnog pregleda povezati zlostavljanje u djetinjstvu s kriminalnim ponašanjem u odrasloj dobi (dakle, ispitanici moraju imati ili biti stariji od 18 godina). Nadalje, isključeni su radovi koji su zlostavljanje u djetinjstvu povezivali s agresivnošću ili nasiljem u odrasloj dobi. Razlog isključenja je što u radovima nije navedeno jesu li za ta nasilna djela bili osuđivani/kažnjavani, a definicija kriminalnog ponašanja uključuje pravnu komponentu gdje je u zakonodavstvu takvo ponašanje kažnjivo. Dakle, u radovima su sudionici istraživanja morali su biti pred kaznenim postupkom, osuđivani, na izdržavanju kazne (zatvorska, uvjetna, novčana) ili su odslužili kaznu, što znači da se nalaze u kaznenim evidencijama. Ostala su uključena istraživanja koja su povezivala kriminalno

ponašanje s nepovoljnim iskustvima u djetinjstvu ili traumatskim iskustvima ako bi konceptualizacija navedenih konstrukata obuhvaćala zlostavljanje u djetinjstvu što je relevantno istraživačkim pitanjima. Broj radova koji su uključeni u sustavni pregled literature je 10.

Kako bi se suzio fokus rada, istraživačka pitanja kojima se bavi ovaj sustavni pregled literature su:

1. Koje vrste zlostavljanja su povezane s određenim vrstama kriminalnog ponašanja?
2. Postoje li još koji čimbenici koji su povezani s odnosom između zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi?
3. Kako se iskustva zlostavljanja u djetinjstvu razlikuju u smislu doživljenog zlostavljanja i kasnijih kriminalnih ishoda prema spolu?

Slika 2. – Dijagram toka odabira istraživanja za sustavan pregled literature

Izvor: Prema predlošku dijagrama toka PRISMA 2020. za sustavne preglede

Iako se znatno smanjio broj radova koji su uključeni u sustavan pregled, radovi su relevantni cilju te imaju odgovore na istraživačka pitanja. Broj radova koji bi ušli u analizu, povećao bi se pretraživanjem dodatnih baza sa znanstvenim radovima te širenje pristupa

institucije cjelovitom radu. Stoga, konačan broj istraživanja koji su sustavno pregledani je 10 članaka.

6. REZULTATI

Sustavan prikaz 10 istraživanja o povezanosti zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi dat je u Tablici 1.

Tablica 1. - Radovi uključeni u sustavni pregled literature

LITERATURA	CILJ ISTRAŽIVANJA	REZULTATI	UZORAK I NAČIN PRIKUPLJANJA UZORKA	POSTUPAK PRIKUPLJANJA PODATAKA	INSTRUMENTARIJ
Jin, M., Wang, Z., Zhou, Y., i Zhong, J. (2023). Exploring the impact of childhood maltreatment and BPD on impulsivity in crimes of passion.	Cilj je istražiti povezanost između zlostavljanja u djetinjstvu, graničnog poremećaja ličnosti i impulzivnosti u zločinima iz strasti.	Rezultati su pokazali da počinitelji zločina iz strasti imaju značajno veću povezanost s emocionalnim zanemari vanjem, fizičkim zanemari vanjem i ostalim zlostavljanjem u djetinjstvu od ostalih počinitelja. S tim da je još veća povezanost kod počinitelja s graničnim poremećajem ličnosti. Počinitelji zločina iz strasti pokazali su značajno povećanu impulzivnost u ljestvicama pažnje i neplaniranja u usporedbi s drugim počiniteljima, a još je veća povezanost kod počinitelja s graničnim poremećaje ličnosti.	133 počinitelja zločina iz strasti i 149 počinitelja drugih kaznenih djela iz muškog zatvora Shenzhen u Kini (n=282). Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, a potencijalni sudionici prikupljeni su Kontrolnim popisom za zločine iz strasti (Huang, 2019.) -procjenjuje prirodu kaznenog djela zatvorenika na temelju dosjea i evidencije.	Anketa.	1.Mcleanov instrument za probir graničnog poremećaja osobnosti (Bernstein, Fink, Handelsman, Foote, 1998.) – ljestvica za procjenjivanje osobina GPL sudionika. 2. Upitnik traume u djetinjstvu (Bernsteina i sur., 1998.) - procjenjuje zlostavljanje u djetinjstvu, retrospektivna ljestvica samoprocjene mjeri različite oblike traume iz djetinjstva (fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje, emocionalno zanemari vanje i fizičko zanemari vanje). 3.Mjerenje impulzivnosti; Ljestvica impulzivnog ponašanja (Whiteside i sur., 2005.) i skraćena verzija Barratove ljestvice impulzivnosti (Coutlee, 2014.).
Miley, L. N., Fox, B., Muniz, C. N., Perkins, R., i DeLisi, M. (2020). Does childhood victimization predict specific adolescent offending? An analysis of generality versus specificity in the victim-offender overlap.	Cilj je proširiti literaturu ispitivanjem povezanosti viktimizacije u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u nakon 18.godine života.	Djeca koja su doživjela bilo koji od tri oblika zlostavljanja imaju veći rizik od sudjelovanja u sličnim nezakonitim radnjama u adolescenciji. Oni koji su doživjeli fizičko zlostavljanje kao djeca pokazali su najveći rizik od sudjelovanja u nasilnim prijestupima kasnije. Seksualno zlostavljanje i zlouporaba op. sredstava u kućanstvu su povezani s kasnijim seksualnim prijestupima ili	64.6391 maloljetnih delinkvenata upućeni zbog najmanje jednog prekršaja i/ili kaznenog djela unutar države Floride, koji su navršili 18 godina na kojima je primijenjena procjena rizika recidivizma i rehabilitacije.	Intervju.	1.PACT – alat kojim se procjenjuje rizik od recidivizma i rehabilitacije 2.Zapisi Odjela za maloljetničko pravosuđe Floride (-sadrže podatke o pozadini, osobnosti, kriminogenim čimbenicima rizika, viktimizaciji traume/zlostavljanja

		prijestupima s op. sredstvima.			
Lantos, H., Wilkinson, A., Winslow, H., i McDaniel, T. (2019). Describing associations between child maltreatment frequency and the frequency and timing of subsequent delinquent or criminal behaviors across development: variation by sex, sexual orientation, and race.	Istraživanju je cilj odnos zlostavljanja u djetinjstvu i delinkventnog ili kriminalnog ponašanja od adolescencije do mlade odrasle dobi i razlikuje li se taj odnos prema spolu, rasi/etničkoj pripadnosti i seksualnoj orijentaciji.	Između ostalog, otkriveno je da mladi koji su doživjeli zlostavljanje imaju veću vjerojatnost da će se upustiti u nasilno i nenasilno kriminalno ponašanje. Također, ta povezanost varira ovisno o spolu; rezultati su pokazali razlike u nenasilnom kriminalnom ponašanju između muškaraca i žena, tako da je među onima koji su doživjeli zlostavljanje, učestalost nenasilnog kriminalnog ponašanja bila značajno veća za muškarce u usporedbi sa ženama. Nema povezanosti između zlostavljanja i nasilnog ili nenasilnog vrijeđanja prema rasi/etničitetu ili seksualnoj orijentaciji.	Korišteni su podaci iz Nacionalnog longitudinalnog istraživanja o zdravlju adolescenata i odraslih, longitudinalnog istraživanja nacionalno reprezentativnog uzorka adolescenata u SAD-u koji su bili u 7. – 12. razredu u školskoj godini. Do danas su obavljena četiri intervjua kod kuće. Uzorak korišten u ovom istraživanju bio je ograničen na ispitanike intervjuirane u valovima u dobi od 18 do 26 godina i u dobi od 24 do 32 godine (N=10 613)	Metoda za prikupljanje podataka iz sekundarnih izvora.	1. Kategorička varijabla koja uključuje učestalost doživljaja emocionalnog, fizičkog ili seksualnog zlostavljanja prije 18. godine ili fizičkog zanemarivanja ili zanemarivanja. 2. Dvije ljestvice učestalosti kriminalnog ponašanja u proteklih 12 mjeseci, jedna za nasilne, a druga za nenasilne prekršaje.
Altintas, M., i Bilici, M. (2018). Evaluation of childhood trauma with respect to criminal behavior, dissociative experiences, adverse family experiences and psychiatric backgrounds among prison inmates.	Istraživanje utvrđuje vezu između traumatizaciju u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi.	Rezultati pokazuju značajnu povezanost između traume iz djetinjstva, disocijativnih iskustava, nepovoljnih obiteljskih iskustava i psihijatrijskih problema. Utvrđeno je da trauma iz djetinjstva-seksualno zlostavljanje je povezano s nasilnim kaznenim djelima kod zatvorenica, dok je kriminalna pozadina kod muškaraca povezana s čestim prethodnim osudama, uporabom	200 zatvorenika i zatvorenica	Strukturirani intervjui.	1. Upitnik traume u djetinjstvu (Bernstein i Fink, 1998.) 2. Skala disocijativnih iskustava

		supstanci i seksualnim zločinima.			
DeLisi, M., i Beauregard, E. (2018). Adverse Childhood Experiences and Criminal Extremity: New Evidence for Sexual Homicide.	Cilj istraživanja je ispitati povezanost između nepovoljnih iskustava iz djetinjstva i seksualnog zločina (ubojstva) kod muškaraca.	Rezultati pokazuju da s brojem nepovoljnih iskustava iz djetinjstva povećala se i vjerojatnost seksualnog ubojstva. Gradijent nepovoljnih iskustava u djetinjstvu povezan je sa seksualnim ubojstvima, ali da su najznačajniji rizici bili za počinitelje koji su bili najizloženiji zlostavljanju.	624 muških seksualnih počinitelja (osuđeni za seksualni zločin) koji su bili zatvoreni u Saveznoj kaznionici u Kanadi s dobrovoljnim pristankom na sudjelovanje.	Polustrukturirani intervju (pomoću računalnog upitnika).	<p>1. Upitnik o aspektima života počinitelja i kriminalne aktivnosti uključujući ponašanja prije i nakon zločina, stavove o njihovim zločinima, viktimologiju, razvojne čimbenike i psihijatrijske dijagnoze.</p> <p>2. Kriteriji za seksualno ubojstvo (Ressler, Burgess i Douglas, 1988.)</p> <p>3. Izloženost nasilju – uključuje izloženost psihičkom nasilju, fizičkom nasilju, pedofiliji, silovanju, incestu i izloženost seksualnom nasilju.</p> <p>4. Test povezanosti loših iskustava iz djetinjstva i seksualnog ubojstva; uključuju enurezu prije 18. godine, okrutnost prema životinjama prije 18. godine, roditeljsko napuštanje, ljestvica devijantnih seksualnih ponašanja (kompulzivna masturbacija, gledanje pornografskih filmova, gledanje pornografskih časopisa do 18. godina, loša slika o sebi prije 18. godine i je li počinitelj je praćen zbog seksualnih problema.</p>
Shin, S. H., Cook, A. K., Morris, N. A., McDougle, R. i Groves, L. P. (2016). The different faces of impulsivity as links between childhood maltreatment and young adult crime.	Istraživanje je provedeno kako bi se ispitala povezanost između zlostavljanja u djetinjstvu, četiri aspekta impulzivnosti i kriminalnog ponašanja.	Emocionalno zlostavljanje je povezano s impulzivnosti i imovinskim kaznenim djelima. Značajan nedostatak predumišljaja povezan je sa zanemarivanjem djeteta i imovinskih kaznenih djela. Fizičko zlostavljanje značajno je povezano sa svim vrstama kriminalnog ponašanja.	Mladi u dobi od 18 do 25 godina N=337. Sudionici su regrutirani putem reklame postavljene na javnim mjestima, ako su ispunjavali uvijete dobi i zdravstvenog stanja.	Strukturirani intervju.	<p>1. Upitnik o zlostavljanju u djetinjstvu (Bernstein i Fink, 1998.) - metoda potpomognutog samointervjuiranja (CASI) - emocionalno, fizičko i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje koje se dogodilo prije 18. godine života</p> <p>2. Skala impulzivnog ponašanja (Whiteside i Lynam, 2001.) - mjerenje impulzivnosti - hitnost, predumišljaj, ustrajnost</p> <p>3. Kriminalistički upitnik od 13 stavki (The National</p>

					<p>Longitudinal Study of Adolescent Health, 2004.) – mjeri kriminalnu upletenost u proteklih 12 mjeseci</p> <p>4. Kratki popis simptoma (Derogatis, 1993.) -mjeri tri dimenzije psiholoških simptoma uključujući somatizaciju, depresiju i anksioznost u proteklih sedam dana.</p>
<p>Jung, H., Herrenkohl, T. I., Klika, J. B., Lee, J. O. i Brown, E. C. (2015). Does Child Maltreatment Predict Adult Crime? Reexamining the Question in a Prospective Study of Gender Differences, Education, and Marital Status.</p>	<p>Istraživanje se bavi povezanošću zlostavljanja u djetinjstvu i zločinom u odrasloj dobi, a longitudinalno istraživanje je započeto kada su sudionici bili djeca.</p>	<p>Rezultati pokazuju da, iako je zlostavljanje djece povezano sa kriminalnim ponašanjem odraslih, čini se da je povezanost te varijable neznčajna nakon što se uzmu u obzir ostale demografske varijable.</p> <p>Rezultati istraživanja su u suprotnosti s ranijima uključujući istraživanje Widom i Maxfield (2001), koji su zaključili da su zlostavljanje djece i kriminalno ponašanje uzročno-posljedično povezani.</p>	<p>Podaci su sakupljeni iz longitudinalnog istraživanja koji je započeo 1973. kao evaluacija programa tretmana prevencije zlostavljanja i zanemarivanja djece u Pennsylvaniji.</p> <p>Uzorak omogućuje usporedbu djece koja imaju iskustvo zlostavljanja i zanemarivanja i ona koje to nemaju te gotovo jednakog broja muškaraca i žena. Sudionici su još bili različitih socioekonomskih statusa, rase i etničkog podrijetla. Djeca uključena u istraživanje bila su u dobi od 18 mjeseci do 6 godina. Od izvornog uzorka anketirano je 80% njih, N=357.</p>	<p>Anketa.</p>	<p>1.Službeni zapisi-zlostavljanje djece</p> <p>2.Skala kaznenih ponašanja kategorizirane prema vrstama zločina (NIBRS, Federalni istražni ured, 2013.)</p> <p>3. Kovarijance u multivarijantnim analizama – socioekonomski status djetinjstva, spol, rasa, stupanj obrazovanja, bračni status i dob.</p>
<p>Cuadra, L. E., Jaffe, A. E., Thomas, R. i DiLillo, D. (2014). Child maltreatment and</p>	<p>Ispitan je odnos različitih oblika zlostavljanja djece (tj. seksualnog zlostavljanja,</p>	<p>Analize su otkrile pozitivnu povezanost između seksualnog zlostavljanja djece i seksualnih prijestupa u odrasloj dobi te između</p>	<p>Ukupno 338 nedavno osuđenih odraslih muških počinitelja iz</p>	<p>Anketa.</p>	<p>1.Upitnik traume u djetinjstvu (Bernstein i Fink, 1998.)</p> <p>2. Psihološki popis kriminalističkih stilova razmišljanja (Walters, 1995.) - 80</p>

<p>adult criminal behavior: does criminal thinking explain the association?</p>	<p>fizičkog zlostavljanja i fizičkog zanemarivanja), kriminalnih stilova razmišljanja i kriminalnih ponašanja odraslih.</p>	<p>fizičkog zlostavljanja/zanemarivanja djeteta i prihvaćanja proaktivnih i reaktivnih kriminalnih stilova razmišljanja. Analize medijacije pokazale su da su veze između cjelokupne povijesti zlostavljanja i kriminalnog ponašanja odraslih bile objašnjene općim kriminalnim stilovima razmišljanja te proaktivnim i reaktivnim kriminalnim razmišljanjem.</p>	<p>državne popravne ustanove.</p>		<p>stavki koje procjenjuju osam kriminalističkih stilova razmišljanja koji su empirijski povezani s kriminalnim ponašanjem.</p> <p>3. Klasifikacijska izvješća, kriminalna povijest u odrasloj dobi, izjave žrtava, policijska izvješća i druge relevantne zapise – kriminalna ponašanja odraslih</p>
<p>Felson, R. B. i Lane, K. J. (2009). Social learning, sexual and physical abuse, and adult crime.</p>	<p>Istraživanje ispituje povezanost seksualnog i fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu s kaznenim djelima u odrasloj dobi kroz teoriju socijalnog učenja.</p>	<p>Seksualno zlostavljanje u djetinjstvu je značajno povezano sa seksualnim deliktima u odrasloj dobi, ali je slabo povezano s kaznenim djelima koja ne uključuju seksualnu aktivnost. Fizičko zlostavljanje u djetinjstvu nije povezano sa seksualnim napadima prema djeci, ali je vjerojatnije da će se upustiti u ubojstvo, napad, nasilje, pljačke i seksualno nasilje nad odraslim osobama. Fizičko zlostavljanje nije bilo jače povezano s ubojstvom i napadom, nego s drugim kaznenim djelima.</p>	<p>Stratificirana selekcija bila je u dvije faze. Prva faza je odabir zatvora. Zatim su odabrani zatvorenici uzorkovanih zatvora (prema kaznenim djelima u interesu istraživanja) od , što je rezultiralo s ukupno 14.285 ispitanika iz državnih ustanova i 4.041 iz saveznih. Reprezentativan uzorak muških zatvorenika iz državnih i saveznih zatvorskih institucija (na nacionalnoj razini N=13 946).</p>	<p>Anketa (samoprocjena).</p>	<p>Konstruirana anketna pitanja za potrebe istraživanja, a primjeri čestica su:</p> <p>1. “Prije vašeg prijema u zatvor, je li tko ikada Vas prisilio na seksualni kontakt protiv vaše volje, odnosno dodirivao spolne organe, odnosno imao oralni, ili analni seks s Vama?“ Ako bi odgovor bio afirmativan, iduće pitanje je bilo „Je li to bilo prije Vaše 18.godine?“.</p>
<p>Widom, C. S. i Ames, M. A. (1994). Criminal consequences of</p>	<p>Korelacijsko istraživanje koje povezuje zlostavljanje u djetinjstvu i</p>	<p>Žrtve seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu bile su izložene povećanom riziku od</p>	<p>Uzorak se sastoji od 2 skupine; skupina s iskustvom zlostavljanja (fizičko i seksualno)</p>	<p>Kohortno istraživanje.</p>	<p>1.Sudovi za maloljetnike 2.Kazneni sud 3.Odjel za probaciju</p>

childhood sexual victimization.	delinkventno i kriminalno ponašanje u kasnijoj dobi.	<p>uhićenja kao maloljetna djeca u bijegu.</p> <p>Sve vrste zlostavljanja (fizičko i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje) bile su značajno povezane sa seksualnim deliktima.</p> <p>Žrtve seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu (bez obzira na spol) vjerojatnije su bile uhićene zbog prostitucije kao odrasle osobe.</p> <p>Rezultati sugeriraju povezanost između fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu i kasnijih uhićenja za nasilne seksualne zločine kod muškaraca.</p>	i zanemarivanja (N=908) do 11 godine, a zločin počinjen nakon 18. godine i oni bez tog iskustva. Podaci o onima koji su imali iskustvo zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu preuzeti su od sudova (između 1967- i 1971.) te od kaznenih spisa o kaznenim djelima. Kontrolna skupina bila je približna prema dobi, spolu, rasi, etničkom podrijetlu.		
---------------------------------	--	--	--	--	--

Kao što je vidljivo iz podataka u Tablici 1. u istraživanju **Jin i suradnika (2023.)** dokazana je povezanost kriminalnog ponašanja sa zlostavljanjem u djetinjstvu, a značajno je veća povezanost kod osoba koje imaju granični poremećaj ličnosti što je u skladu s ostalim istraživanjima. Osim fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja, ovo istraživanje uključivalo je fizičko i emocionalno zanemarivanje. Nadalje, značajne su razlike u povezanosti između različitih vrsta zlostavljanja i različitih dimenzija impulzivnosti. Pokazano je da povezanosti između zlostavljanja u djetinjstvu i impulzivnosti doprinosi zanemarivanje, i to emocionalno zanemarivanje. Zatim, čini se da djeca koja su doživjela fizičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i/ili je u kućanstvu netko zloporabio opojna sredstva imaju veći rizik za sudjelovanje u sličnim nezakonitim radnjama kasnije, u usporedbi s bilo kojom drugom vrstom kriminalnog ponašanja (**Miley i sur., 2020.**). Dakle, oni koji su doživjeli fizičko

zlostavljanje u djetinjstvu pokazali su najveći rizik za sudjelovanje u nasilnim zločinima, seksualno zlostavljana djeca su pokazala najveći rizik za počinjenje seksualnih kaznenih djela, a ona izložena konzumaciji opojnih sredstava od strane člana kućanstva, imala su veću vjerojatnost za upuštanje u konzumaciju opojnih sredstava kasnije tijekom života. Ovaj rezultat podržava teoriju socijalnog učenja na način da djeca koja su zlostavljana u djetinjstvu se kasnije u životu ponašaju slično tom doživljenom iskustvu kroz modeliranje ponašanja.

Neočekivani rezultat je da emocionalno zlostavljanje nije bilo povezano s nasilnim i seksualnim kaznenim djelima (**Miley i sur., 2020.**). To je suprotno istraživanjima koja tvrde da je emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje povezano s eksternaliziranim problemima u ponašanju (**Muniz, 2019.; Jin i sur. 2023.; Xiao, Obsuth, Meinck i Murray, 2024.**). Takav rezultat moguće je povezan s metodom prikupljanja podataka koja je u obliku retrospekcije, odnosno intervjuiranja zbog čega se sudionici istraživanja ne mogu detaljno sjećati događaja iz djetinjstva, a emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje može biti teško prepoznatljivo.

Još jedan nalaz istraživanja potvrđuje da iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu povećava vjerojatnost da će se kasnije u odrasloj dobi osobe upustiti u nasilna i nenasilna kaznena ponašanja. Otkriveno je i da postoji veza između zlostavljanja i kasnijeg kriminalnog ponašanja značajno varira ovisno o spolu. Odnosno, rezultati su pokazali da muškarci koji su doživjeli zlostavljanje, učestalost u nasilnim kaznenim djelima je bila veća u odnosu na žene (**Lantos i sur., 2019.**). Prethodna istraživanja pokazuju da su dječaci i skloniji eksternaliziranim problemima u ponašanju, a djevojčice internaliziranim što je u skladu s ovim istraživanjem, no nisu dokazane povezanosti s rasom, etničkom pripadnošću i seksualnom orijentacijom. **Altintas i Bilici (2018.)** otkrili su značajnu povezanost nepovoljnih iskustva u djetinjstvu (fizičko zanemarivanje i emocionalno zanemarivanje) s kaznenim osuđivanjem kasnije i kod muškaraca i kod žena. Muškarci su bili više uključeni u kriminalno ponašanje zbog većeg broja prethodnog osuđivanja i imali su nižu dob u prvom počinjenju kriminalnog ponašanja, dok su žene činile češće nenasilna kaznena djela, a ona s iskustvom seksualnog zlostavljanja učestalije su činile nasilna kaznena. Nepovoljna iskustva u djetinjstvu bila su povezana sa zlouporabom sredstava ovisnosti i češćim kriminalnim ponašanjem među muškarcima, a seksualno zlostavljanje, psihička bolest člana kućanstva i povijest pokušaja samoubojstva bili su povezani s nasilnim zločinima među ženama.

Nadalje, povezanost kriminalnog ponašanja s nepovoljnim iskustvima u djetinjstvu (emocionalno, fizičko i seksualno zlostavljanje) pokazuju još i autori **DeLisi i Beauregard (2018.)**. Ono što su dokazali jest da je iskustvo seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu povezano s incestom i seksualnim nasiljem u odrasloj dobi, a zanemarivanje je u djetinjstvu bilo povezano s činjenjem imovinskih kaznenih djela. Dok neka istraživanja tvrde da je fizičko zlostavljanje u djetinjstvu povezano samo sa nasilnim kaznenim djelima, ovo istraživanje tvrdi da je fizičko zlostavljanje povezano sa svim vrstama kriminalnog **ponašanja (Shin i sur., 2016.)**.

Iako se istraživanje **Cuadra i suradnika (2014.)** bavi kriminalnim razmišljanjem, dobili su relevantne rezultate vezane za ovu temu. Muški zatvorenici su imali iskustva s različitim vrstama zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu, a dublje analize pokazale su povezanost između ranog seksualnog zlostavljanja i počinjenja seksualnih prijestupa u odrasloj dobi, no nisu pronađene očekivane povezanosti između fizičkog zlostavljanja ili zanemarivanja u djetinjstvu i počinjenja nasilnih neseksualnih prijestupa u odrasloj dobi što je u suprotnosti sa svim istraživanjima u sustavnom pregledu.

Felson i Lane (2009.) dokazali su je seksualno zlostavljanje značajno povezano sa seksualnim deliktima, posebno seksualnim deliktima protiv djece, ali je slabo povezano s nasilnim kaznenim djela koja ne uključuju seksualnu aktivnost. Zatvorenici koji su bili fizički zlostavljani u djetinjstvu vjerojatnije je da će se upustiti u ubojstvo, napad, nasilje, pljačku i seksualni prijestup u odrasloj dobi. Fizičko zlostavljanje i seksualno zlostavljanje u djetinjstvu bilo je povezano sa nasilnim i seksualnim kaznenim djelima (**Felson i Lane, 2009.**).

Posljednje istraživanje pokazuje da su tri skupine zlostavljanja (fizičko i seksualno zlostavljanje i zanemarivanje) bile značajno povezane sa seksualnim prijestupom u odrasloj dobi. Žrtve seksualnog zlostavljanja (bez obzira na spol) vjerojatnije su bile uhićene zbog prostitucije kao odrasle osobe. Žrtve seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu u ovom uzorku nisu bile izložene povećanom riziku od uhićenja zbog nasilni seksualnih zločina. No, rezultati su pokazali povezanost fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu i kasnijih uhićenja za nasilne seksualne zločine kod muškaraca (**Widom i Ames, 1994.**). S druge strane, jedno od istraživanja pokazuje da, iako je zlostavljanje u djetinjstvu povezano s kriminalnim ponašanjem odraslih, čini se da ta povezanost ovisi o demografskim varijablama. Na primjer, zlostavljanje je rizični čimbenik

za kriminalno ponašanje i kod žena i kod muškaraca. Međutim, uočena je veća vjerojatnost za počinjenje zločina među zlostavljanim ženama u djetinjstvu u usporedbi sa ženama koje to iskustvo nemaju, ali te razlike nema kod muškaraca (**Jung, 2015.**).

7. RASPRAVA

Sinteza ovih rezultata ponudila je odgovore na postavljena istraživačka pitanja. Prvo pitanje bilo je: Koje vrste zlostavljanja su povezane s određenim vrstama kriminalnog ponašanja? Rezultati istraživanja pokazuju kako je određena doživljena vrsta zlostavljanja kroz djetinjstvo povezana sa sličnom vrstom kaznenog djela koje se kasnije počinu, pa tako je fizičko zlostavljanje u djetinjstvu povezano s nasilnim kaznenim djelima (Miley i sur., 2020.; Widom i Ames, 1994.; Felson i Lane, 2009.). Isto tako je seksualno zlostavljanje u djetinjstvu bilo povezano s nasilnim kaznenim djelima u odrasloj dobi (Widom i Ames, 1994.; Felson i Lane, 2009.; Cuadra i sur., 2014.; Altintas i Bilici, 2018.). Ovi rezultati potvrđuju vjerodostojnost teorije socijalnog učenja po modelu. To jest, osobe koje su počinile seksualna kaznena djela prvenstveno modeliraju ponašanje kada su i same bile žrtve seksualnog nasilja, a one koje su počinile nasilna kaznena djela često su i same bile žrtve fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu.

Većina rezultata istraživanja preciznije su pokazala povezanost fizičkog zlostavljanja u djetinjstvu i počinjenje seksualnih kaznenih djela u odrasloj dobi (Widom i Ames, 1994.; Miley i sur., 2020.; Felson i Lane, 2009.), a seksualno zlostavljanje je povezano sa seksualnim deliktima (Miley i sur., 2020.; Felson i Lane, 2009.; Cuadra i sur., 2014.; DeLisi i Beauregard, 2018.). Rezultati vezani za seksualno zlostavljanje nisu u skladu s istraživanjima koja tvrde da žrtve seksualnog zlostavljanja, kasnije nisu počinitelji kaznenih djela ni u adolescenciji niti u odrasloj dobi (Papalia, Luebbers i Ogloff, 2018.).

Emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu bilo je povezano s imovinskim kriminalnim ponašanjem i prijevarom (DeLisi i Beauregard, 2018.; Shin i sur., 2016.).

Pritom je važno napomenuti metodološka ograničenja vezana uz metode prikupljanja podataka. Metode prikupljanja podataka koje su najčešće u ovim istraživanjima su ankete i intervjui. Obje metode temelje se na iskustvima pojedinaca iz uzorka, odnosno

samoprocjenama koje ugrožavaju pouzdanost i valjanost mjerenja jer retrospektivna izvješća o mogu biti pristrana (Widom, 1988.). Populacija u uzorku većinom je iz zatvorskih institucija. Ono što se u samoprocjenama moglo dogoditi, budući da se radi o traumatskim iskustvima, žrtve, odnosno trenutni počinitelji kaznenih djela mogu potiskivati takve događaje i osjećaje pa na neka pitanja neće davati točne informacije. Također, određene događaje mogu revidirati dajući poželjne odgovore. Najprisutniji mjerni instrument zlostavljanja u djetinjstvu je Upitnik traume u djetinjstvu (Bernstein i sur., 1998.) koji je i inače najviše upotrebljavan kod mjerenja konstrukta zlostavljanja u djetinjstvu. Upitnik mjeri, prema teorijskim definicijama rada, svaki oblik zlostavljanja; seksualno, fizičko i emocionalno zlostavljanje te fizičko i emocionalno zanemarivanje.

Sljedeće istraživačko pitanje bilo je: Postoje li još neki čimbenici koji su povezani s odnosom između zlostavljanja djece i kriminalnog ponašanja? Rezultati istraživanja su pokazali da je spol čimbenik koji je povezan s odnosom zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi (Lantos i sur., 2019.; Altintas i Bilici, 2018.). Ista istraživanja nude i dogovore na posljednje istraživačko pitanje: Kako se iskustva zlostavljanja u djetinjstvu razlikuju u smislu doživljenog zlostavljanja i kasnijih kriminalnih ishoda prema spolu? Nalazi pokazuju da je kod žrtava muškog spola učestalost u nasilnim kaznenim djelima bila veća u odnosu na žene (Lantos i sur., 2019.). Također, muškarci koji su iskusili zlostavljanje u djetinjstvu ranije su počeli činiti kaznena djela i bila su više puta osuđivana, dok su žene koje su bile zlostavljane u djetinjstvu činile nenasilna kaznena djela poput konzumacije sredstava ovisnosti (Altintas i Bilici, 2018.).

Istraživačka pitanja u skladu s ciljem su opisala povezanost zlostavljanja u djetinjstvu s kriminalnim ponašanjem u odrasloj dobi. Ovakvi uvidi koji opisuju vezu zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi mogu služiti stručnjacima i istraživačima bolje razumijevanje fenomena. Neke kontradiktornosti kao što je primjer kod iskustva seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu otvaraju prostor za daljnja istraživanja postoji li ta veza ili ne. Spolne razlike kod povezanosti zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi predlažu potrebu za rodno specifičnim pristupom u kontekstu prevencije kriminalnog ponašanja.

U preglednim radovima kao što je ovaj, izazovi još mogu biti i ujedno velika količina informacija, ali i nedostupni izvori zbog ograničenih resursa. Na primjer, Autentikacijska i autorizacijska infrastruktura sustava znanosti i visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj – Sveučilište u Zagrebu, kao institucija, nema pristup velikom broju članak iz znanstvenih baza. Na taj način se ograničava broj radova koji mogu ući u analizu nekog preglednog rada. Još jedan nedostatak je prisutnost subjektivnosti i pristranosti u pisanju preglednih radova koje mogu narušiti pouzdanost rezultata. Sustavan prikaz rezultata istraživanja je dobar izvor informacija, no empirijska istraživanja ovog fenomena bi vjerojatnije doprinijela većoj pouzdanosti rezultata.

8. ZAKLJUČAK

Poznavanje teorijske i empirijske podloge koje objašnjavaju povezanost između iskustva zlostavljanosti u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi važno je za bolje razumijevanje odnosa ova dva fenomena te za praksu socijalnog rada.

U teorijskom smislu potrebno je unaprijediti metodologiju istraživanja zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi kako bismo povezali ova dva fenomena u cjelovit smisleni uvid, kako bismo stekli uvid koji to procesi i čimbenici održavaju tu vezu do odrasle dobi. Na primjer, moguće je da druge varijable utječu na tu povezanost kao što je spol, dob, rasa, emocionalna inteligencija ili sredina u kojoj je zlostavljanje doživljeno (šira ili uža obitelj, učitelji, vršnjaci, itd.). Također, važno bi bilo istražiti koji to čimbenici pridonose da žrtva zlostavljanja u djetinjstvu ipak ne počini neko kazneno djelo ili prekršaj. Takve teorijske spoznaje dovest će do novih praktičnih implikacija.

Trenutne spoznaje mogu se primijeniti na pristup rada socijalnih radnika, prevenciju, intervencije te suradnje s drugim stručnjacima iz različitih sustava. Navedeni rezultati upućuju da bi cilj prakse bio prevenirati zlostavljanje u djetinjstvu i kriminalno ponašanje u odrasloj dobi. Socijalni radnik bi trebao uzimati u obzir cjelokupno iskustvo pojedinca, prošlost, sadašnjost i budućnost, a ne samo trenutačnu problematičnu situaciju. Integracija ovih elemenata u pristupu omogućit će socijalnom radniku da zajedno s korisnikom pronađe sveobuhvatnu intervenciju s

uspješnijim ishodima. Zatim, te intervencije bi trebale biti individualizirane prema svakome korisniku s obzirom na specifična iskustva u djetinjstvu i sadašnje životne teškoće. Tako bi socijalni radnici mogli s korisnikom raditi na emocionalnim i socijalnim vještinama koje ne posjeduju ili su slabijeg intenziteta od potrebnog za kvalitetniji život. Ako je u pitanju maloljetno dijete, socijalni radnici bi trebali raditi na jačanju otpornosti, odnosno zaštitnim čimbenicima te jačanju vještina i kapaciteta za suočavanje sa stresom.

Preventivni programi u praksi socijalnog rada bi se trebali fokusirati na zaštitu djece od zlostavljanja i u obitelji, ali i školama ili drugim odgojno-obrazovnim ili sportskim institucijama. To može uključivati rad s budućim roditeljima, rad u zajednici, programe u vrtićima, školama ili ordinacijama primarne zdravstvene zaštite kako bi se stvorila sigurna okruženja za djecu kroz edukacije, podizanje svijesti i informiranje javnosti. Još jedan važni značaj spoznaja ovog rada na praksu socijalnog rada jest međusektorska suradnja s ostalim stručnjacima. Ta suradnja može se ostvariti kroz formiranje timova stručnjaka koji će zajednički raditi na prevenciji i intervencijama i međusobnoj podršci u radu. Uz to, međusobno će se educirati i informirati o znanjima iz svojeg područja. Na primjer, pravnik može pružiti nove informacije vezane uz promjene zakona i njihovoj primjeni. Kroz podršku mogu zajedno zagovarati promjene politika i praksi koje se odnose na zaštitu djece i zaštitu žrtvi zlostavljanja.

Zaključno, razumijevanje povezanosti zlostavljanja u djetinjstvu i kriminalnog ponašanja u odrasloj dobi ključno je za unapređenje prakse socijalnog rada čime djecu, odnosno, odrasle pojedince osnažujemo, smanjujemo rizik od budućeg kriminalnog ponašanja te tako stvaramo sigurniju zajednicu i kvalitetnije živote.

POPIS LITERATURE

1. Agnew R. (2016). A theory of crime resistance and susceptibility. *Criminology* 54, 181–211.
2. Altintas, M., i Bilici, M. (2018). Evaluation of childhood trauma with respect to criminal behavior, dissociative experiences, adverse family experiences and psychiatric backgrounds among prison inmates. *Comprehensive psychiatry*, 82, 100–107.
3. Assink, M., Spruit, A., Schuts, M., Lindauer, R., van der Put, C. E., & Stams, G. J. M. (2018). The intergenerational transmission of child maltreatment: A three-level meta-analysis. *Child abuse & neglect*, 84, 131–145.
4. Basto-Pereira, M., Gouveia-Pereira, M., Pereira, C. R., Barrett, E. L., Lawler, S., Newton, N., Stapinski, L., Prior, K., Costa, M. S. A., Ximenes, J. M., Rocha, A. S., Michel, G., Garcia, M., Rouchy, E., Al Shawi, A., Sarhan, Y., Fulano, C., Magaia, A. J., El-Astal, S., Alattar, K., ... Sakulku, J. (2022). The global impact of adverse childhood experiences on criminal behavior: A cross-continental study. *Child abuse & neglect*, 124, 105459.
5. Becker, Howard S. 1928-2023. (1963). *Outsiders; studies in the sociology of deviance*. London:Free Press of Glencoe.
- 6.
7. Boxer P., Terranova A.M. Effects of multiple maltreatment experiences among psychiatrically hospitalized youth. *Child Abus. Negl.* 2008;32:637–647.
8. Broidy, L., i Agnew, R. (1997). Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3), 275-306.
9. Cicchetti, D. i Carlson, V. (Ur.). (1989). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. Cambridge University Press
10. Cicchetti, D. i Rogosch, F. A. (2001). The impact of child maltreatment and psychopathology on neuroendocrine functioning. *Development and psychopathology*, 13(4), 783–804.
11. Cicchetti, D. i Toth, S. L. (2005). Child maltreatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1(1), 409–438.

12. Coulacoglou, C. i Saklofske, D.H. (2017). Theoretical Perspectives of Criminal Behaviors and Developmental Criminology.
13. Cuadra, L. E., Jaffe, A. E., Thomas, R., i DiLillo, D. (2014). Child maltreatment and adult criminal behavior: does criminal thinking explain the association?. *Child abuse & neglect*, 38(8), 1399–1408.
14. Cumpston, M., Li, T., Page, M. J., Chandler, J., Welch, V. A., Higgins, J. P. i Thomas, J. (2019). Updated guidance for trusted systematic reviews: a new edition of the Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions. *The Cochrane database of systematic reviews*, 2019(10).
15. Currie, J. i Tekin, E. (2012). Understanding the cycle: childhood maltreatment and future crime. *The Journal of human resources*, 47(2), 509–549.
16. Ćurković, L. (2020). *Sociološke teorije devijantnosti* (Završni rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
17. DeLisi, M., & Beauregard, E. (2018). Adverse Childhood Experiences and Criminal Extremity: New Evidence for Sexual Homicide. *Journal of forensic sciences*, 63(2), 484–489.
18. Dias de Castro Bins, H., Dotta Panichi, R. M., Vernet Taborda, J. G. i Arzeno Ferrão, Y. (2020). Childhood trauma, psychiatric disorders, and criminality in women: Associations with serum levels of brain-derived neurotrophic factor. *International journal of law and psychiatry*, 71, 101574.
19. Douglas, J. E. i Douglas, L. K. (2006). Modus operandi and the signature aspects of violent crime. In J. E. Douglas, A. W. Burgess, A. G. Burgess, & R. K. Ressler (Ur.), *Crime classification manual: A standard system of investigating and classifying violent crimes* (2nd ed., pp. 19–30). Jossey-Bass/Wiley.
20. Durrant, R. (2020). *Evolutionary theory and the classification of crime. Aggression and Violent Behavior*, 101449.
21. Felson, R. B., i Lane, K. J. (2009). Social learning, sexual and physical abuse, and adult crime. *Aggressive behavior*, 35(6), 489–501.
22. Finzi-Dottan, R., & Harel, G. (2014). Parents' potential for child abuse: An intergenerational perspective. *Journal of Family Violence*, 29(4), 397–408.

23. Howell, K. H., Cater, Å. K., Miller-Graff, L. E., Schwartz, L. E., & Graham-Bermann, S. A. (2017). The relationship between types of childhood victimisation and young adulthood criminality. *Criminal behaviour and mental health : CBMH*, 27(4), 341–353.
24. Idris M. N., Abdullah O. i Zulkarnian L. (2017). Exploring the relationship between personality factors and workplace deviant behavior among Pekanbaru city civil service. *Performance* 24 1–12.
25. Jin, M., Wang, Z., Zhou, Y. i Zhong, J. (2023). Exploring the impact of childhood maltreatment and BPD on impulsivity in crimes of passion. *Frontiers in psychiatry*, 14, 1159678.
26. Jung, H., Herrenkohl, T. I., Klika, J. B., Lee, J. O. i Brown, E. C. (2015). Does Child Maltreatment Predict Adult Crime? Reexamining the Question in a Prospective Study of Gender Differences, Education, and Marital Status. *Journal of interpersonal violence*, 30(13), 2238–2257.
27. Kalmakis, K. A., i Chandler, G. E. (2014). Adverse childhood experiences: Towards a clear conceptual meaning. *Journal of advanced nursing*, 70(7), 1489-1501.
28. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
29. Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W. i Silver, H. K. (1962). "The battered-child syndrome." *Journal of the American Medical Association*.
30. Kim, E.Y., Park, J. i Kim, B. Type of childhood maltreatment and the risk of criminal recidivism in adult probationers: a cross-sectional study. *BMC Psychiatry* 16, 294 (2016).
31. Lantos, H., Wilkinson, A., Winslow, H. i McDaniel, T. (2019). Describing associations between child maltreatment frequency and the frequency and timing of subsequent delinquent or criminal behaviors across development: variation by sex, sexual orientation, and race. *BMC public health*, 19(1), 1306.
32. Loeber, R., Farrington, D. P., & Cotter, R. B. (2011). *Young homicide offenders and victims: Risk factors, prediction, and prevention from childhood*. New York, NY: Springer.
33. Miley, L. N., Fox, B., Muniz, C. N., Perkins, R. i DeLisi, M. (2020). Does childhood victimization predict specific adolescent offending? An analysis of generality versus specificity in the victim-offender overlap. *Child Abuse & Neglect*, 101, 104328.

34. Morizot, Julien i Kazemian, Lila. (2015). 1 Introduction: Understanding Criminal and Antisocial Behavior Within a Developmental and Multidisciplinary Perspective. 1-16.
35. Munn, Z., Peters, M. D. J., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC medical research methodology*, 18(1), 143.
36. National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction. (2023). *National strategy for child exploitation prevention and interdiction*. U.S. Department of Justice.
37. O'Neill, R., Boullier, M. i Blair, M. (2021). Adverse childhood experiences. *Clinics in Integrated Care*. 7.
38. Papalia N., Luebbers S. i Ogloff J. R. P. (2018). Child sexual abuse and the propensity to engage in criminal behaviour: A critical review and examination of moderating factors. *Aggression and Violent Behavior*, 43, 71–89.
39. Peters, M. D., Godfrey, C. M., Khalil, H., McInerney, P., Parker, D. i Soares, C. B. (2015). Guidance for conducting systematic scoping reviews. *International journal of evidence-based healthcare*, 13(3), 141–146.
40. Sanchez Garcia J. *Antisocial Disorders in Children and Adolescents*. Sintesis; Madrid, Spain: 2015.
41. Schiller, J., Black, W. i Murphy, P. V. (2012). Crime and criminality. Retrieved September. Papalia, N., Ogloff, J. R. P., Cutajar, M., & Mullen, P. E. (2018). Child Sexual Abuse and Criminal Offending: Gender-Specific Effects and the Role of Abuse Characteristics and Other Adverse Outcomes. *Child maltreatment*, 23(4), 399–416.
42. Shin, S. H., Cook, A. K., Morris, N. A., McDougale, R., i Groves, L. P. (2016). The different faces of impulsivity as links between childhood maltreatment and young adult crime. *Preventive medicine*, 88, 210–217.
43. Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A., & Collins, W. A. (2009). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. Guilford Press.
44. Svjetska zdravstvena organizacija. (2020). „Child maltreatment.“
45. Swaab, H. i Meynen, G. (2023). Introduction: On brain and crime. *Handbook of clinical neurology*, 197, 3–9.

46. Šimčić, P., Šentija Knežević, M. i Galić, R. (2019). Nepovoljni događaji u djetinjstvu i njihova povezanost sa psihosocijalnim aspektima života pojedinca u odrasloj dobi. *Ljetopis socijalnog rada*, 26 (2), 185-211.
47. Ugrina, L. (2020). *Uspješnost programa tretmana za počinitelje kaznenih djela s elementima nasilja* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
48. Vallejo Valdivieso, P. A., Zambrano Pincay, G. H., Beltran-Aroca, C. M. i Girela-Lopez, E. (2022). Relationship between Child Abuse and Delinquent Behavior in Male Adolescents Deprived of Liberty. *International journal of environmental research and public health*, 19(24), 16666.
49. Vallejo Valdivieso, P. A., Zambrano Pincay, G. H., Beltran-Aroca, C. M. i Girela-Lopez, E. (2022). Relationship between Child Abuse and Delinquent Behavior in Male Adolescents Deprived of Liberty. *International journal of environmental research and public health*, 19(24), 16666.
50. Watts, S. J. (2016). The Link Between Child Abuse and Neglect and Delinquency: Examining the Mediating Role of Social Bonds. *Victims & Offenders*, 12(5), 700–717.
51. Widom Cathy S. Childhood Victimization: Early Adversity and Subsequent Psychopathology. In: Dohrenwend BP, editor. *Adversity, Stress, and Psychopathology*. New York: Oxford University Press; 1998. pp. 81–95.
52. Widom, C. S., i Ames, M. A. (1994). *Criminal consequences of childhood sexual victimization*. *Child Abuse & Neglect*, 18(4), 303–318.
53. Xiao, Z., Obsuth, I., Meinck, F. i Murray, A. L. (2024). Relations between childhood psychological maltreatment and mental health dimensions within a higher-order model. *International journal of clinical and health psychology : IJCHP*, 24(1), 100416.
54. Zakon o prekršajima, Narodne novine, br. 107/07, 39/09, 84/11, 12/12, 125/12, 112/13, 118/14, 99/15, 52/16, 70/17, 126/19.

POPIS SLIKA

1. Slika 1. English. (2005). The Dimensions of Maltreatment: Introduction. *Child Abuse, 29*(5), 441–460.
2. Slika 2. – Dijagram toka odabira istraživanja za sustavan pregled literature prema Page, M.J., McKenzie, J.E., Bossuyt, P., Boutron, I., Hoffmann, T.C., Mulrow, C.D., ... Moher, D. (2021). Pravila PRISMA 2020.: Ažurirane smjernice za izvještavanje u sustavnim pregledima. *Medicina Fluminensis, 57* (4), 444-465.

POPIS TABLICA

1. Tablica 1. - Radovi uključeni u sustavni pregled literature